

Social politik

1 ■ 2010

TEMA

Vejen til arbejde?

Socialpolitisk Forening

Social politik

Tidsskrift for
Socialpolitisk Forening
Formand: Knud Vilby
Landssekretær: Dorte Olsen

Social politik udkommer seks gange
årligt og sendes automatisk
til alle medlemmer

Redaktion

Peter Bundesen (Ansv.)
Den Sociale Højskole 1 Odense
tlf.: 63 18 47 63
e-mail: pebu@ucl.dk

Tine Gomard
Tlf.: 36 78 08 28
e-mail: ecuador@cykel.dk

Leena Eskelinen
Tlf.: 43 33 34 56. e-mail: le@akf.dk

Margit Lotz
Tlf. 38 10 95 02
e-mail: margit.lotz@gmail.com

Preben Etwil
E-mail: etwilmeyland@vip.cybercity.dk

Morten Frederiksen
E-mail: mf@soc.ku.dk

Mads Samsing
e-mail: mads.samsing@gmail.com

Redaktionssekretær
Rasmus Fich

ISSN 0905-8176

Artikler fra Social politik kan
citeres med tydelig kildeangivelse

Redaktionen gør opmærksom på,
at artikler i Social Politik ikke
nødvendigtvis dækker redaktionen
eller Socialpolitisk Forenings
synspunkter

Tryk:
Eks-Skolens Trykkeri
35 35 72 76

Socialpolitisk Forening
Strandgade 6, st.
1401 København K

Tlf. 35 82 83 50 (daglig 10-15)
www.socialpolitisk-forening.dk
E-mail: post@socialpolitisk-forening.dk
Mercur Bank: 8401 1107640

Socialpolitisk Forlag
Samme adresse, tlf. og e-mail.
Mercur Bank: 8401 1107616

Socialpolitisk Forenings hovedbestyrelse

Formand
Knud Vilby, journalist og forfatter

Forretningsudvalg

Anne Petersen, FOA

Bente Rich

Bjørn Christensen, Internationelt Udvalg

Brian Lentz, Sydhavns-Compagniet

Ebbe Brems, Socialistisk Folkeparti

Hanne Thomsen, Diakonissestiftelsen

Mads Samsing,

Susanne Lyngsø, Dansk Socialrådgiverforening

Søren Bjarnø

Øvrige Hovedbestyrelse

Bettina Post, Dansk Socialrådgiverforening

Christian Sølyst, LO

Else Kayser, Dansk Sygeplejeråd

Erik Nejrup, Dansk Magisterforening

Jane Korczak 3F

Lis Pedersen, BUPL

Mandana Zarrehparvar

Mia Sørup

Peter Poulsen, Dansk Metal

Per Støve, HK-kommunal

Preben Etwil

Ninna Leth, Lokalforeningen for Sydvestjylland

Ove Lund, Lokalforeningen for Hovedstadsområdet

Carl Christensen, Lokalforeningen for Nordjylland

Ejgil Aagaard, Lokalforeningen for Fyn

Viggo Jonassen, Lokalforeningen for Århus og omegn

Knud Olsen, Lokalforeningen for Viborgområdet

Lokalforeninger

Socialpolitisk Forening i Hovedstaden

v/formand Ove Lund
Strandgade 6, st.
1401 Københavns K
tlf. 35 82 83 50
ovelund@raastof.dk

Lokalforeningen for Viborgområdet

v/Knud Olsen
Ahornvænget 3
7800 Skive
tlf. 97 52 37 01
knud_olsen@get2net.dk

Lokalforeningen for Århus og omegn

v/Viggo Jonassen
tlf. 86 17 49 57
viggo.jonassen@get2net.dk

Lokalforeningen for Fyn

v/Ejgil Aagaard
Odinsgade 34, 5000 Odense
tlf.: 66 12 34 06
ejgil.aagaard@gmail.com

Lokalforeningen for Sydvestjylland

v/Ninna Leth
nl@cvu-vest.dk

Lokalforeningen for Nordjylland

v/Aase Hessel
Huset Venture
Nordjylland
Buet Møllevej 16
9400 Nørresundby
tlf. 99 30 16 16
ah@hv-nord.dk

Indledning

Vejen til arbejde?

Der er som bekendt en tæt vekselvirkning mellem social- og beskæftigelsespolitikken. Desværre er de socialpolitiske tiltag i disse år ved at forsvinde ind i beskæftigelsespolitikken. I dag handler det om at få alle i beskæftigelse – uden at man tager et passende socialt eller uddannelsesmæssigt hensyn. Dermed underkender man, at der faktisk er mennesker, hvor her-og-nu beskæftigelse ikke nødvendigvis er den rigtige løsning. Der er nemlig mennesker, der aldrig igen vil kunne fungere på arbejdsmarkedet, og der er mennesker, der bør have en ny start gennem uddannelse, revalidering eller lignende.

I dag ændres indholdet af jobfunktionerne på de danske arbejdspladser sig med en større hastighed end tidligere set. Uden vedvarende og opfølgende efteruddannelse vil især personer med ingen eller kortere uddannelse øge deres risiko for arbejdsløshed betydeligt. Viljen er ofte til stede hos de involverede, men de økonomiske muligheder for at kunne deltage og gennemføre de nødvendige uddannelsesforløb kniber det gevaldigt med. Meget peger samtidig på, at udviklingen i disse år desværre forringes yderligere.

Det eneste der tilsyneladende socialpolitisk tæller i dagens Danmark er beskæftigelsespolitikken. Alle andre hensyn såsom sygdom, ringe arbejdsevne, genoptræning, efteruddannelse, karriereønsker, ligestilling, antidiskrimination og lignende er ensidigt blevet underlagt beskæftigelsesmantraet. Menneskelig værdi ligestilles ublu med værdien på arbejdsmarkedet. Dur du ikke dér – dur du ingen steder!

Dette nummer af Social Politik har samlet en lille buket af artikler, der forsøger at foretage en kritisk belysning af dette væsentlige grænseområde mellem arbejds- og socialpolitikken, der i høj grad drejer sig om uddannelse og uddannelsesmuligheder.

Henrik Herløv Lund indleder artikelsamlingen med: »Er timen inde for Arbejdsmarkedskommissionen?« at ridse en række af Arbejdsmarkedskommissionens forskellige løsningsforslag op. Hans vurdering er, at alle forslagene bærer et umiskendeligt nyliberalistisk præg. Arbejdsløshed, eller anden manglende tilknytning til arbejdsmarkedet, kan fx. langt hen ad vejen betragtes som et individuelt problem, som den enkelte selv må tage ansvar for – og stort set også selv må finansiere. Vurderingen er, at de fremlagte arbejdsmarkedspolitiske tiltag både er de forkerte og uden den ønskede beskæftigelsesmæssige effekt.

Kai Vangskjær påpeger i sin artikel: »Uddannelse, uddannelse, uddannelse,... at uddannelse er vejen frem, men at det er en stor mangelvare inden for de grupper, der har en kortere uddannelse eller slet ingen ud-

Det eneste der tilsyneladende socialpolitisk tæller i dagens Danmark er beskæftigelsespolitikken

dannelse. Med afsæt i en konkret undersøgelse blandt 3F«s medlemmer dokumenteres det tydeligt, at det absolut er gået den gale vej siden 2001.

Inger Nørreskov konstaterer i sin artikel: »Revalidering, hvorfor ikke?«, at antallet af modtagere af revalidering er mere end halveret siden 2000. Der peges på mange forklaringer bag denne udvikling. Nogle af forklaringerne er, at man ikke mere ønsker at imødekomme revalideringsønsker fra nedslidte med tidligere uddannelse. De henvises fx. til at tage selvforsørgende ufaglærte job, eller komme igennem deres uddannelse på SU. Som led i indsatsen mod sygefravær bliver nogle revalideringsforløb konverteret til aktivering, andre henvises til førtidspension. Faren ved at reducere adgangen til revalidering er, at man ikke udnytter borgerens eksisterende kundskaber – til stor skade for både borger og det omgivende videnssamfund.

Henning Jørgensen viser i sit bidrag: »Fra kvalificering til afskrækkelse i aktiveringspolitikken« med al ønskelig tydelighed, at den danske arbejdsmarkedspolitik siden 2003, og kraftigt intensiveret med kommunalreformen i 2007, har gennemløbet en omfattende indholdsmæssig ændring i retning af mere bureaukratisk topstyring, vægt på økonomiske incitamenter, og mindre vægt på opklassificering af de enkelte arbejdsløshedstruede og egentlige arbejdsløses faglige og personlige kompetencer. De nye jobcentres opgaver er i dag mest af alt kendetegnet af at få vendt de arbejdsløse om allerede i døren. Midlet er at skræmme dem med aktivering og sanktioner, vel at mærke aktivering der ikke har noget kvalificerende sigte. Det mest bekymrende er måske, at det har forbigået den brede offentlighed, der fortsat tror, at vi stadig har den berømte skandinaviske »flexicurity-model«. Intet er mere forkert.

Jesper Kinch-Jensen, der selv arbejder med kurser og aktivering af de arbejdsløse, fortæller i »Praktiske erfaringer fra aktiveringsområdet«, om de problematikker som brugerne af aktiveringsindsatsen har, og herudfra argumenterer han for, at den nuværende beskæftigelsespolitik med blot at presse folk i arbejde ikke altid er en farbar vej. Problematikken bliver belyst igennem en række konkrete cases – altså i historier fra det virkelige liv langt fra Slotsholmens skriveborde.

I dette nummer har vi valgt at bringe boganmeldelsen af Henrik Herløv Lund«s bog: *Mod det todelte samfund – fra kvalitetsreform til minimumsvefærd*.

Dette nummer er redigeret af Mads Samsing, Peter Bundesen og Preben Etwil

Er timen inde for Arbejdsmarkedskommissionen

Af økonom Henrik Herløv Lund

Regeringen lurepasser

Med fremlæggelsen af sin endelige rapport i august 2009 nåede Arbejdsmarkedskommissionen til vejs ende. Kommissionen havde dårligt nok fremlagt sine forslag, før VK-regeringen – navnlig Venstre – tilsyneladende afviste dem over en bred bank.

En nærlæsning af udtalelserne fra regeringen viste dog, at afvisningen ikke skulle tages helt så kategorisk. Finansministeren udkød snarere Arbejdsmarkedskommissionens forslag end han egentlig afvist dem, idet han påpegede, at de akutte problemer i dansk økonomi handlede om krise og arbejdsløshed, og at det prioriterede regeringen derfor her og nu, men at »dermed forsvandt problemerne med at skaffe arbejdskraft på længere sigt jo ikke«. Han lagde dermed op til, at regeringen vil grave Arbejdsmarkedskommissionens forslag op, når krisen var ovre eller på retur. Dette blev udtrykt endnu klarere af De Konservatives arbejdsmarkedsordfører Henriette Kjær: »Så snart konjunkturerne er til det, skal der naturligvis laves de nødvendige reformer«.

Meget tyder på, at VK-regeringen således lurepassede i forhold til Arbejdsmarkedskommissionen, idet regeringen jo selv har bestilt rapporten. Regeringen deler nemlig mange af de tydeligt nyliberalistisk inspirerede reformovervejelser, fra Arbejdsmarkedskommissionen, og vil gerne gennemføre dem.

Regeringen har imidlertid øjnene stift rettet mod at vinde det næste folketingsvalg, som senest skal komme om et par år, men som statsminister Lars Løkke Rasmussen formentlig overvejer at tage tidligere, for at den nye regering kan få sit eget mandat efter Foghs afgang. Regeringens overordnede strategi pt. handler derfor om at lurepasse. Som det tydeligt er kommet frem i forbindelse med finansloven, er regeringen egentligt langt mere bekymret over statsunderskuddet end over arbejdsløsheden.

Mens beskæftigelsesindsatsen derfor køres på det mindst nødvendige blus, planlægger regeringen af hensyn til statsunderskuddet i virkeligheden dybtgående indgreb i velfærdsstaten, navnlig på Arbejdsmarkedspolitikken, så snart krisen er ovre eller på retur. Men for at vinde valget satser regeringen tilsyneladende på at udsætte arbejdsmarkedspolitiske indgreb, til efter at valget evt. er vundet. Sker dette, vil regeringen givetvis bekende kulør og gennemføre en klar nyliberalistisk økonomisk politik, herunder i åbenhed at gøre store dele af Arbejdsmarkedskommissionens forslag til sine egne. Derfor er der god grund til, at den nuværende opposition ikke tror, at den hellige gral er velforvaret, men benytter tiden til at forberede sig selv og befolkningen på det kommende opgør omkring efterløn, dagpenge, førtidspension og fleksjob.

Regeringen vil grave Arbejdsmarkedskommissionens forslag op, når krisen var ovre eller på retur

Regeringen planlægger af hensyn til statsunderskuddet i virkeligheden dybtgående indgreb i velfærdsstaten

**Velfærdsordninger
underlægges
økonomiske
incitamenter og
økonomisk begrundede
stramninger**

Velfærdskommissionens arvtager

Arbejdsmarkedskommissionen har aldrig været tiltænkt rollen som syltekrukke, men var tværtimod tiltænkt at gøre arbejdet færdigt, i forhold til Velfærdskommissionens nyliberalt inspirerede reformplaner for velfærdssamfundet. Arbejdsmarkedskommissionen blev da også bestykket med en af Velfærdskommissionens centrale økonomer (Jørgen Søndergaard), som formand. Kommissionen har også troligt fortsat i Velfærdskommissionens spor om, at velfærdsordninger underlægges økonomiske incitamenter og økonomisk begrundede stramninger. Angiveligt skulle Arbejdsmarkedskommissionen lukke et hul i de offentlige finanser på længere sigt på 14. mia. kr.. Her har kommissionen så valgt at fokusere på arbejdsmarkedspolitiske »reformer« samt på besparelser inden for offentlige overførsler. Dette hul er opstået på grund af regeringens uddeling af skattelettelser, og er dermed i sidste ende en funktion af regeringens nyliberalistiske strategi med at forfordele privat forbrug/sektoer i forhold til det offentlige.

Arbejdsmarkedskommissionens mission handlede således i sidste ende om, at forringe en række velfærdsordninger for at finansiere skattelettelserne.

Problemet for Arbejdsmarkedskommissionen var imidlertid, at den blev overhalet af forandringerne i den økonomiske virkelighed på grund af finanskrisen og det globale økonomiske tilbageslag.

Forslag uden effekt på beskæftigelse og offentlige finanser

Timing'en er ikke Arbejdsmarkedskommissionens eneste svipser. Når kommissionen begrunder sine forslag med, at de skal sikre fremtidig arbejdskraft og beskæftigelse, er det begrundelser uden fundament og substans.

De økonomiske realiteter, så langt som vi kender dem, handler derimod om stor og vedvarende arbejdsløshed. I denne sammenhæng skaber det selvfølgelig ikke mere beskæftigelse, hvis man lukker efterlønsordningen ned eller svinger den økonomiske pisk over dagpengemodtagere, endsige hvis man presser mennesker med i forvejen begrænset arbejds- evne tilbage på arbejdsmarkedet – snarere tværtimod.

Det siger sig selv, at når Arbejdsmarkedskommissionens forslag, på grund af krisen og arbejdsløsheden, ikke har nogen som helst positiv effekt på beskæftigelsen vil de heller ikke have det på de offentlige finanser, fordi at der ikke er udsigt til øgede skatteindtægter herved. Også udsigten til besparelserne på de offentlige udgifter igennem Arbejdsmarkedskommissionens forslag må vurderes at være begrænsede, hvilket også erkendes af kommissionen selv.

Tværtimod vil en række af Arbejdsmarkedskommissionens forslag kunne øge arbejdsløsheden. I en situation, hvor arbejdsløsheden er stor og stigende, er forslaget om at fremskynde forhøjelsen af efterlønsalderen ikke blot en dumhed, men nærmer sig en forbrydelse. For de ældre som i fremtiden ikke vil kunne opnå efterløn, er der stor sandsynlighed for, at de i stedet må stille sig op i en voksende arbejdsløshedskø.

Besparelserne på de offentlige udgifter igennem Arbejdsmarkedskommissionens forslag må vurderes at være begrænsede

Ligesom de mennesker med reduceret arbejdsevne, som det fx. kunne lykkes kommissionen at forhindre i at få førtidspension og fleksjob, har de ingen jordisk chance for beskæftigelse i det arbejdsmarked, som tegner sig en årrække fremover. For allerede nu ser vi, at fleksjobbere ikke ansættes, men fyres i virksomhederne.

Arbejdsmarkedskommissionens fejlagtige virkemidler

Arbejdsmarkedskommissionen er så at sige fanget i nyliberalismens forældede økonomiske tænkning. Arbejdsmarkedskommissionen formår ikke at erkende, at der skal en hel anden økonomisk strategi til for at skabe beskæftigelse. En strategi, der erkender, at krisen er i markedsøkonomien og den private sektor og at det derfor er det offentlige, som skal gå foran med at skabe øget beskæftigelse gennem øgede offentlige investeringer og øget offentlig velfærdsbeskæftigelse.

Når det er det offentlige forbrug og velfærden, som holder beskæftigelsen og økonomien oppe og krisen og arbejdsløsheden i tømme, er det naturligvis samfundsøkonomisk helt i skoven at jagte velfærdsbesparelser. Når man så tilmed gør det inden for en række overførselsordninger for samfundets ældre og nedslidte, for de fyrede og for mennesker med begrænset arbejdsevne kan det kun betegnes som at træde på dem, der i forvejen ligger ned. Det repræsenterer et helt uacceptabelt brud med det hensyn til de svage, som er lakmusprøven på, om vi overhovedet skal kunne tale om et velfærdssamfund.

Førtidspension skal fortrænges

De manglende sociale hensyn viser sig navnlig i Arbejdsmarkedskommissionens forslag vedr. førtidspension og fleksjob. Vedrørende førtidspension hævder kommissionen, at man vil forebygge, men ikke erstatte ordningen gennem nye forudgående »udviklingsforløb«.

Udviklingsforløbene skal ifølge kommissionen omfatte alle, hvor man blot ikke kan udelukke, at de engang i en ubestemt fremtid kan blive bedre, og i stand til at arbejde i et eller andet omfang. Arbejdsmarkedskommissionen har foreslået, at man ved start i et udviklingsforløb beholder den hidtidige ydelse, dog således at man som minimum får svarende til kontanthjælpen for voksne dvs. 9.500 kr. for enlige som mindstebeløb, eller 12.600 til forsørgere om måneden. Det er en meget lav mindsteydelse, og der vil være en stor risiko for, at det vil skabe et u hensigtsmæssigt økonomisk incitament hos kommunerne hvis de, i forhold til egentlig førtidspension, kan spare ved at parkere mennesker i et udviklingsforløb på sådanne vilkår.

I realiteten lægger kommissionen således op til fortrængning af den egentlige førtidspension til fordel for en midlertidig ordning i discountudgave. Konsekvenserne for dem der af helbredsgrunde bliver udstødte er stærkt negative: De vil blive langtidsparkeret på et yderst lavt forsørgelsesgrundlag, hvor de i årevis vil blive tvunget til at hutle sig igennem, og hvor fremtiden konstant vil være uvis. De vil samtidig på grund af ringe arbejdsevne og dårligt helbred blive kastebold for alle mulige og umulige »aktiveringsforslag«, og for vedvarende »opfølgninger«, der

Allerede nu ser vi, at fleksjobbere ikke ansættes, men fyres i virksomhederne

Det repræsenterer et helt uacceptabelt brud med det hensyn til de svage, som er lakmusprøven på, om vi overhovedet skal kunne tale om et velfærdssamfund

Kommissionen lægger op til fortrængning af den egentlige førtidspension til fordel for en midlertidig ordning i discountudgave

Det offentlige løntilskud til fleksjob foreslås omlagt fra i dag at følge lønnen, til i fremtiden at aftage i forhold til lønnen

Den virkelige hensigt med denne devaluering af ordningen kan kun være, at blokere for tilgangen af nye fleksjobbere

skal retfærdiggøre fastholdelsen af dem i disse »udviklingsforløb« og om muligt presse dem tilbage på arbejdsmarkedet.

Fleksjob skal »devalueres«

Med den angiveligt tilforladelige begrundelse at ville støtte de »svageste« fleksjobbere foreslår Arbejdsmarkedskommissionen, at det offentlige løntilskud til fleksjob omlagt fra i dag at følge lønnen, til i fremtiden at aftage i forhold til lønnen. Tilskuddet ville således være forholdsmæssigt størst for de svageste fleksjobbere med størst tilskud, men vil blive aftrappet for højere lønnede fleksjobbere.

Hvis disse – forudsat uændret arbejdsevne – skal opretholde uændret aflønning, skal arbejdsgiverne således kompensere for reduktionen i det offentlige tilskud. Men der er næppe nogen grund til at tro, at arbejdsgivere er villige til at betale for en større arbejdsindsats end den, der rent faktisk ydes. Reelt bliver det således, at virksomhedernes udgifter holdes på niveau, mens det er det offentlige tilskud, der reduceres, og dermed indtægten for den enkelte i et fleksjob, der falder. Skulle Arbejdsmarkedskommissionens forslag blive realiseret, vil fremtidens potentielle fleksjobbere såvel som arbejdspladserne blive nødt til at tænke sig om to gange, fordi fleksjobberne nu får forringet deres lønvilkår betydeligt i forhold til hidtil og for arbejdspladsernes vedkommende fordi de nu opdeles i et A og B-hold.

Den virkelige hensigt med denne devaluering af ordningen kan kun være, at blokere for tilgangen af nye fleksjobbere uanset, at ordningen har været en succes og sørget for, at en lang række mennesker har kunnet forblive på arbejdsmarkedet på almindelige overenskomstvilkår på trods af deres reducerede arbejdsevne. Et frontalangreb på det rummelige arbejdsmarked.

På grund af deres reducerede arbejdsevne er alternativet til fleksjob næppe beskæftigelse, men først arbejdsløsheds – og/eller sygedagpenge, dernæst formentlig kontanthjælp. En opskrift på social deroute udenfor arbejdsmarkedet. Og hvorfor skal førtidspension fortrænges og fleksjob devalueres, når der alligevel er ringe eller ingen udsigt til beskæftigelse for de pågældende?

Kommissionens uddannelsesforslag

Endelig foreslår Arbejdsmarkedskommissionen at studerende, der senest 3 år efter adgangsgivende eksamen består første års eksamener på en kompetencegivende uddannelse, skal have en skattefri bonus på 10.000 kr.. Endvidere foreslås at unge, der starter senere end to år efter adgangsgivende eksamen, skal have begrænset deres SU til normeret studietid. Arbejdsmarkedskommissionen angiver, at forslaget kan nedbringe det ekstra tidsforbrug i uddannelsessystemet med mellem ¼ og ½ år og øge beskæftigelsen med 4–8.000 personer og styrke de offentlige finanser med 1–2 mia kr..

Her må der siges at være kraftige betænkeligheder. En risiko ved bonusforslaget kunne være, at det især for studerende med mindre fortrolighed med den akademiske verden vil motivere til mere uoverlagte

og forhastede studievalg og dermed forøge risikoen for studieskift og studietidsforlængelse. Forslaget vil derimod ganske sikkert belønne de, der i forvejen følger den slagne vej gennem uddannelsessystem: Typisk de unge, som kommer fra hjem, hvor forældrene har videregående uddannelse og er økonomisk velstillede. Men skal vi opfylde målet om at øge andelen af en ungdomsårgang, som gennemfører en videregående uddannelse, er det tværtimod »intelligensreserven« vi skal forbedre vilkårene for – de unge, som kommer fra hjem uden videregående uddannelse og med ringere økonomisk støtteformåen til de unge.

Det vil imidlertid ofte være disse unge, som enten helt opgiver videregående uddannelse eller i givet tilfælde behøver længere tilløb og afklaring før studiepåbegyndelse og tilmed behøver tid til at prøve sig frem og skifte studium.

Hvad angår kommissionens forslag om begrænsning af SU perioden for studerende, der påbegynder et studium senere end to år efter afslutning af kompetencegivende uddannelse, kan det tvinge disse studerende til øget erhvervsarbejde og dermed modvirke målsætningen om at øge andelen af en ungdomsårgang, der gennemfører en videregående uddannelse. Her vil det formentlig i betydelig udstrækning være »intelligensreserven«, der bliver ramt.

Hvad er meningen?

Det er bemærkelsesværdigt, at Arbejdsmarkedskommissionen i sine forslag gennemgående læner sig stærkt op af arbejdsgiverorganisationerne og CEPOS, for hvem disse »udveje« af arbejdsmarkedet længe har været en torn i øjet. Handler det i virkeligheden om, at man i den nyliberale lejr ønsker genskabt en »sulten reservearme«, der kan ånde de beskæftigede lønmodtagere i nakken og bidrage til at holde deres løn – og velfærdskrav i tømme?

Handler det i virkeligheden om, at man i den nyliberale lejr ønsker genskabt en »sulten reservearme«, der kan ånde de beskæftigede lønmodtagere i nakken

Temas

Uddannelse, uddannelse, uddannelse ...

Af økonom Kai Vangskjær, 3F

Der kan ikke herske tvivl om, at den teknologiske udvikling, herunder også udviklingen i kommunikationsteknologien samt konkurrencen fra lavindkomst-lande vil påvirke den danske erhvervsstruktur og udvikling.

Uddannelse helt overordnet set

Hvis Danmark fortsat skal tilhøre den lille eksklusive gruppe af højt-lønslande, så er en af forudsætningerne, at befolkningens uddannelses-niveau til stadighed hæves. Det gælder for alle grupper her i landet, uan-set om man allerede har en kompetencegivende uddannelse eller ej, om man er i beskæftigelse eller er arbejdsløs, om man er mand eller kvinde eller ung eller ældre.

Vi ved at erhvervsstrukturen vil ændre sig i de kommende år, på samme måde som det er sket rent historisk. Måske går det lidt hurtigere i dag, men der kan ikke herske tvivl om, at den teknologiske udvikling, herunder også udviklingen i kommunikations-teknologien samt konkurren-cen fra lavindkomst-lande vil påvirke den danske erhvervsstruktur-og udvikling.

Erhvervsstrukturen er i dag meget forskellig for hvordan den så ud for 25, 50 eller 100 år siden. Vi har gennemlevet den gængse udvikling fra landbrugssamfund, over det klassiske industrisamfund til service- og videnssamfundet. I Danmark og de øvrige nordiske lande afveg udviklingen dog fra de fleste andre lande gennem opbygningen af velfærdssamfundet baseret på det universelle princip.

Samtidig er kravene til arbejdsstyrkens kompetencer blevet styrket, dels som følge af de krav ændringerne i erhvervsstrukturen betinger dels som led i den udviklingspolitik, mange virksomheder, institutioner, organisationer mv. fører.

Uddannelsespolitikken er helt central. Det gælder alle de uddannelses-aktiviteter der foregår i folkeskolen, de tekniske skoler, gymnasier, uni-versiteter osv.

Uddannelsesindsatsen skal være massiv uanset om der er økonomisk krise eller ej. Effekten af den aktive arbejdsmarkedspolitik kan blive styrket gennem dens uddannelsesmæssige virkemidler. Netop arbejdsmarkedspolitikken skal medvirke til at sikre, at udstødningen fra arbejdsmarkedet bliver minimal og at arbejdsstyrkens kvalifikationer hæves, for at kunne matche de forandringer, som sker på efterspørgselssiden.

VK-regeringen svigter

Ser vi på de seneste års økonomiske udvikling, kan det konstateres at VK-regeringen har svigtet på det uddannelsesmæssige område, selv om den benægter det.

Problemet er ikke hvad regeringen siger, men hvad den gør. F.eks. har regeringen en aldeles fortræffelig målsætning om at 95 pct. af en ungdomsårgang skal have gennemført en ungdomsuddannelse senest i 2015. Problemet er at det går den gale vej. De nyeste tal viser at andelen

af dem der ikke får en ungdomsuddannelse er steget fra 20 pct. til 25 pct. Og det koster.

F.eks. har Arbejderbevægelsens Erhvervsråd udarbejdet en fremskrivning af udbuddet og efterspørgslen efter uddannet arbejdskraft frem til 2019. Beregningerne viser at der frem mod år 2019 vil mangle 45.000 faglærte og 105.000 personer med en videregående uddannelse sammenlignet med i dag. Spejlbilledet heraf er et overskud af ufaglærte på knap 90.000 og et overskud på 35.000 personer, som har en gymnasial uddannelse som højeste uddannelse. Vi kan altså se frem til store ubalancer på arbejdsmarkedet i de kommende år, hvis der ikke satses på uddannelsespolitikken.

Denne satsning vil ikke ske under den nuværende regering. F.eks. viser regnskabstal fra globaliseringspuljen, at der i 2007 og 2008 tilsammen er anvendt 800 mio. kr. mindre til ungdomsuddannelser, end det der blev afsat i Velfærdsforliget.

Siden 2001 er investeringerne i folkeskolen faldet med 1,44 mia. kr., samtidig er antallet af elever i folkeskolen øget med ca. 26.000 personer fra 2001 til 2008, hvilket er ensbetydende med at investeringerne pr. elev faldt med ikke mindre end 37 pct.

Regeringen, uddannelse og de arbejdsløse

Det vi også kan konstatere er, at regeringen i overensstemmelse med sit ideologiske grundlag, reelt understøtter individualisering af ansvaret for f.eks. arbejdsløshed. En lang række regeringsforslag på arbejdsmarkedspolitikens område oser desværre af mistillid til de arbejdsløse, og for så vidt angår samfundets forpligtelser til at hjælpe arbejdsløse tilbage til arbejdsmarkedet, kan vi konstatere stadige forringelser.

F.eks. blev den kraftige reduktion i starthjælpen karakteriseret som en »hjælpende hånd« eller »kærlig hånd« til at komme i arbejde. I følge denne logik vil fattigdom medføre, at den arbejdsløse vil søge arbejde mere intensivt end hvis han/hun kunne have modtaget fuld kontanthjælp. Dette vil – ifølge samme logik – medføre at flere kommer i beskæftigelse, men det er endnu ikke gået op for mig, hvor disse arbejdspladser kommer fra. Hertil kommer ydmygende stramninger i rådighedsforpligtelsen og andre krav til den arbejdsløse for at modtage dagpenge.

Vi kan endvidere konstatere, at regeringen på afgørende måde har svækket den aktive arbejdsmarkedspolitik, som tidligere var karakteriseret af en aktiv beskæftigelsesindsats og en stærk voksen- og efteruddannelsesindsats. Samtidig har regeringen ændret arbejdsmarkedets parters dominerende indflydelse på arbejdsmarkedspolitikken til alene at være rådgivende.

I det følgende vil jeg se nærmere på uddannelsesaktivering af arbejdsløse og her anvende en mindre analyse foretaget i 3F baseret på Arbejdsmarkedsstyrelsens DREAM-register.

Analyseresultater

Nedenstående tabel 1 viser hvordan de forskellige aktiveringsredskaber fordelte sig i 2001 og 2009.

Vi kan se frem til store ubalancer på arbejdsmarkedet i de kommende år, hvis der ikke satses på uddannelsespolitikken

Regeringen har svækket den aktive arbejdsmarkedspolitik, som tidligere var karakteriseret af en aktiv beskæftigelsesindsats og en stærk voksen- og efteruddannelsesindsats

Tabel 1: Fordelingen af anvendte aktiveringsredskaber i uge 1 og uge 27 i 2001 og 2009.

	2001	2009
Løntilskud, privat	6%	7%
Løntilskud, kommunal	23%	34%
Løntilskud, amt	5%	1%
Løntilskud, stat	3%	2%
Løntilskud, selv.ej.in.	1%	2%
Virksomhedspraktik	1%	7%
Korte vejl. og afklaringsforløb	6%	11%
Uddannelse	56%	36%
Sygedagpenge, under aktivering	0%	0%
Antal i alt	74.649	29.987

Kilde: DREAM, egne beregninger.

Som det ses af tabellen er der tale om meget store forskydninger:

- *Uddannelsesaktiveringen* er faldet fra en andel på 56 pct. til 36 pct.
- Samtidig med at andelen af ansættelser med *kommunale løntilskud* er steget markant, nemlig fra 23 pct. til 34 pct. Da kommunale løntilskud er væsentlig billigere end uddannelsesaktivering, derfor kan der ikke herske tvivl om, at regeringens økonomiske overvejelser er årsag til dette.
- Andelen af *korte vejlednings- og afklaringsforløb* er blevet fordoblet.

Uddannelsesaktiveringens længde

Figur 1 viser uddannelsesaktiveringens gennemsnitlige længde i uger for dagpengemodtagere der var i uddannelsesaktivering i uge 27 2001-2009.

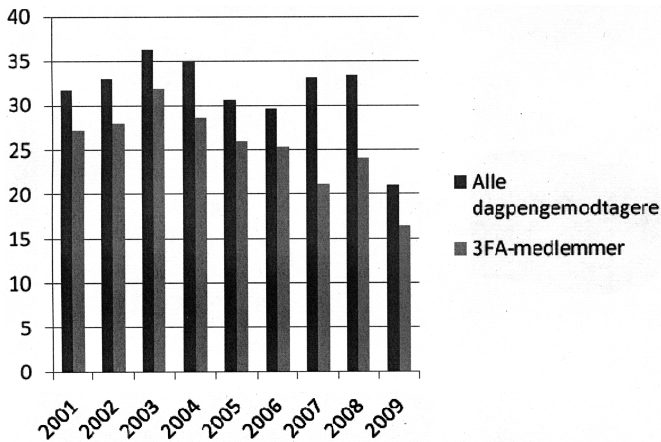
Af figur 1 fremgår:

- At *uddannelsesaktiveringens længde* har varieret ret kraftigt i perioden, men også at den overordnede tendens er et fald. I 2001 var den gennemsnitlige længde 32 uger. I 2009 var den 21 uger. Altså et meget markant fald.
- Gennem hele perioden har *3F'erne* i gennemsnit været kortere på uddannelsesaktivering end dagpengemodtagere generelt, og denne forskel er vokset de seneste par år.

Konklusioner

Ovenstående gengivelse af en mindre analyse om uddannelsesaktivering, viser at vægtningen i beskæftigelsespolitikken er blevet ændret

Figur 1.

Kilde: DREAM, egne beregninger.

markant i VK-regeringens levetid. Uddannelsesaktivering er både kommet til fylde mindre i aktiveringsindsatsen og er blevet kortere siden regeringen kom til i 2001. Det vidste vi godt i forvejen, men det er rart at få en bekræftelse på det.

Da Nyrup-regeringen indførte den aktive arbejdsmarkedspolitik i 1990'erne, gik den på to ben. Det ene ben var pligten til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, mens det andet ben bestod af rettigheden til med offentlig hjælp at opnå kompetencer, der matchede arbejdsmarkedet. Udviklingen under den nuværende regering viser tydeligt, at der i højere og højere grad kun satses på det første ben i arbejdsmarkedspolitikken. Målet er at få ledige så hurtigt så muligt i arbejde igen – uanset om arbejdet har noget langsigtet perspektiv eller ej.

Arbejdsmarkedet udvikler sig hurtigt i disse år, og det er derfor helt afgørende både for den enkelte og for samfundet, at der satses massivt på at sikre, at arbejdsstyrken følger med kravene på arbejdsmarkedet. Den nuværende regering har lukreret på den succes Nyrup-regeringen skabte i 1990'erne, og som skabte fundamentet for den rekordhøje beskæftigelse i Danmark de sidste par år. Den aktuelle økonomiske situation understreger den nuværende regerings manglende evner og vilje til at løse de langsigtede problemer på arbejdsmarkedet.

For at råde bod på VK-regeringens manglende interesse for at give arbejdsløse mulighed for at dygtiggøre sig og i øvrigt placere uddannelsespolitikken centralt i bekæmpelse af arbejdsløsheden, kræver 3F:

- Uddannelse skal igen have en central placering i arbejdsmarkedspolitikken – herunder skal jobcentermedarbejderne have kompetencer, vilje og tid til i særlig grad at støtte og vejlede de arbejdsløse, der ikke har kompetencegivende uddannelse eller som er kortuddannede.
- Uddannelsesaktivering skal finansieres direkte af staten, så der ikke går kortsigtet »kassetækning« i den kommunale indsats.

Den aktive arbejdsmarkedspolitik: Det ene ben var pligten til at stå til rådighed for arbejdsmarkedet, mens det andet ben bestod af rettigheden til med offentlig hjælp at opnå kompetencer, der matchede arbejdsmarkedet

- Alle ledige skal have ret til og tilbud om at få udarbejdet en kompetencevurdering og en uddannelsesplan inden for de første 3 måneders ledighed.

I det hele taget skal uddannelsesindsatsen øges, bl.a. voksen- og efteruddannelses-indsatsen, hvis vi skal gøre os forhåbninger om at reducere arbejdsløsheden. Ungdomsuddannelserne skal styrkes og de fornødne antal praktikpladser skal stå til rådighed. Det er uholdbart at de unge ikke kan få en praktikplads – dette kan næppe siges at være befordrende for at få flere unge ind i et succesrigt uddannelsesforløb.

Der er nok at tage fat på, men jeg har ikke de store forventninger til den nuværende VK-regering.

Revalidering, hvorfor ikke?

*Af Inger Nørreskov, lektor på Professionshøjskolen Metropol,
Socialrådgiveruddannelserne*

Hvorfor bliver revalidering sjældnere og sjældnere anvendt i jobcentrenes bestræbelser for at få borgere tilbage på arbejdsmarkedet?

Er det fordi, at færre og færre borgere har en begrænsning i arbejdslevnen i form af nedslidning, kroniske smertetilstande forårsaget af langvarig stresspåvirkning og/eller depressionstilstande, senhjerneskade, handicap, eller har en kombination af sociale- og psykiske problemer. Næppe! Nedslidningsskader forekommer stadig i mange erhverv, fx i mange ufaglærte job med store krav til den fysiske formåen, i job i social- og sundhedssektoren og ved skader som følge af computerarbejde. Stress, depression og kroniske smertetilstande har igennem længere tid været stigende for borgerne uanset jobfunktionens karakter, hvilket endda har kunnet aflæses i et stigende antal tilkendelser af førtidspension. Dertil kommer personer med senhjerneskade, erhvervet som følge af hovedtraume, blodprop eller hjerneblødning. Borgere med handicap, som begrænser arbejdslevnen med de heraf følgende særlige behov for en kompenserende indsats. Yderligere findes behovet for at kunne kompensere for manglende uddannelse og relevant erhvervs erfaring for borgere med en kombination af psykiske lidelser og sociale problemer, tidligere misbrugere og tidligere prostituerede m.fl..

Antal modtagere af revalidering er mere end halveret fra 2000 til 2009

Med indførelsen af revalideringsydelsen den 1. oktober 1990, som uafhængig af en eventuel ægtefælles indtægts- og formueforhold, skete der et kraftigt fald i antal modtagere af revalidering, som nåede det laveste antal på 21.000 registrerede modtagere af revalidering i 2. kvartal 1991, efterfulgt af en stigning så niveauet ved udgangen af 4. kvartal 1992 var på ca. 28.000 modtagere af revalidering. Inden lovændringen var antal modtagere i 1988 på et niveau omkring 27.000 stigende til omkring 30.000 i 1989. Disse tal fremgår af Socialforskningsinstituttets undersøgelse af »Kommunernes brug af revalideringsydelsen« ved Ole Gregersen, 1993. Ifølge »Nyt fra Danmarks statistik« var antal modtagere af revalideringsydelsen 21.536 i 3. kvartal 2000, 10.930 i 1.-2. kvartal 2007, 9.583 i 3. kvartal 2008 og 9.675 i 3. kvartal 2009. Antal modtagere af revalideringsydelse i dag er således på et niveau på lidt over 1/3 af niveauet i 1992 og mere end halveret i forhold til det tidspunkt, hvor antal modtagere af revalideringsydelsen var i bund lige efter indførelsen af de nye regler. Det samlede antal revaliderende, dvs. revalidering til uddannelse, virksomhedsrevalidering og forrevalidering på kontant- eller starthjælp var i 3. kvartal 2000 på 34.218 og i 3. kvartal 2009 på 16.747, dvs. mere end halveret.

Er det fordi jobcentrene har fået andre instrumenter til at sikre borgere

tema

med begrænsninger i arbejdsevnen en tilbagevendende til arbejdsmarkedet?

Dette argument bliver i alle fald fremført fra tid til anden og som eksempler nævnes muligheden for tillæg til SU'en. For studerende med handicap tror jeg, at muligheden for SU-handicaptillægget har nogen betydning for nedgangen i antal revalidender, medens SU-tillægget til enlige forsørgere ikke har haft nogen nævneværdig betydning for nedgangen. At studerende vælger at tage deres uddannelse med SU-handicaptillægget indebærer økonomisk, at de modtager SU, som er ca. 3.000 kr. mindre om måneden end, hvad de kunne opnå via reglerne om revalidering. Nogle vælger denne mulighed trods den dårligere økonomiske kompensation for at undgå, at både jobcentret/kommunen og uddannelsesinstitutionen skal godkende deres uddannelsesvalg. Det ændrer dog ikke ved, at den pågældende højst sandsynligt samtidig er revalidend. Enlige forsørgere, der benytter SU-tillægget, bliver kompenseret i mindre grad end studerende med handicap, idet de får ca. 5.000 kr. mindre om måneden, end hvis de modtog revalideringsydelsen. Ikke desto mindre har SU-ordningen for de enlige forsørgere medført et betydeligt løft i antallet af enlige, der tager en uddannelse, da praksis på revalideringsområdet ved SU-tillæggets indførelse efterhånden var blevet sådan, at det ikke, som for ti til femten år siden, blev vurderet, at enlige forsørgere var berettigede til revalidering, selv om de pågældende var i en »fastlåst« situation.

Er det fordi socialarbejderne i jobcentre har for lidt kendskab til revalideringens natur og for lidt tid til indsatsen?

Ja, det tror jeg har en betydning for nedgangen i antal revalidender. Men hvad er revalidering da? Revalidering er til borgere med begrænsninger i arbejdsevnen og bidrager til, at de fastholdes eller kommer ind på arbejdsmarkedet ved at give et forsørgelsesgrundlag samtidig med, at der foregår en afklarende og/eller erhvervsrettet aktivitet i et sammenhængende og koordineret procesforløb, som bygger på borgerens ønsker og forudsætninger og er afpasset efter behovet for arbejdskraft.

Revalidering kan således både være afklarende tilbud, uddannelse eller optræning eller oplæring på arbejdsmarkedet. Det er blevet sådan, at mange udelukkende forbinder revalidering med uddannelse. Sådan er det imidlertid ikke. Et af de vigtigste kendetegn ved revalidering er, at der bygges på ansøgerens motivation til at springe ud i et karriereskift, der tilgodeser arbejdsmarkedets behov. Når arbejdsevnen ikke længere er tilstrækkelig til at varetage det job, den pågældende er uddannet til eller som en kompensation for et handicap, så det er muligt for ansøgeren at være erhvervsaktiv.

Dette er også revalidering

Udover ulykker, nedslidning og handicap, som klassiske årsager til, at der sættes ind med revalidering kan stress og depression hos erhvervsaktive tilgodeses ved revalidering. Hvis disse tilstande varer over flere år, kan der være en risiko for at smerterne bliver kroniske. Generne kan

Tema

i mange tilfælde behandles ved samtaleterapi hos smertepsykolog kombineret og koordineret med afspændingsbehandling. I nogle tilfælde kan den syge under behandlingsforløbet bevare en delvis tilknytning til sin arbejdsplads, i andre tilfælde må der en »hel« sygemelding til. Efter tre, seks eller flere måneder kan borgerne være tilbage på den hidtidige arbejdsplads, måske i en anden jobfunktion og/eller en jobfunktion, der er afpasset efter den pågældendes formåen og på ordinære vilkår. Et sådant sammenhængende og koordineret forløb er også revalidering. I disse sager og i sager om nedslidningsskader er der ofte stor usikkerhed om relevante behandlingsmuligheder.

Borgere med en senhjerneskade, som følge af hovedtraume, blodprop eller hjerneblødning har ofte behov for en langvarig og koordineret revalideringsindsats med tæt kontakt om de enkelte tiltag og dialog om justeringer og støtte undervejs, hvis de skal gøre sig håb om en tilbagevenden til arbejdsmarkedet under en eller anden form. Problemet i disse sager er ofte et begrænset kendskab til symptomerne på en hjerneskade og indsigten i nødvendigheden af en koordineret indsats samt at have tiden til denne intensive proces.

Kompetencer, der skal udvikles

De kompetencer, som socialarbejderne skal mestre i de nævnte eksempler, er bl.a. samtale med og inddragelse af borgeren samt anerkendelse af den pågældende med sine vanskeligheder. Socialarbejderen skal have kendskab til sygdomme og deres fremtrædelsesformer, relevante behandlingstiltag, kunne finde frem til borgerens kapacitet til at indgå i erhvervsrettede tiltag, koordinere indsatsen og samarbejde med de relevante arbejdspladser og kende de krav, der stilles i arbejdet.

Ankestyrelsens praksis

I Ankestyrelsens praksis kan der spores en tendens til ikke at imødekomme revalideringsønsker fra nedslidte med tidligere uddannelse bag sig og fra personer med handicap med begrundelsen, at de pågældende kan blive selvforsørgende ved ufaglært arbejde. For personer med handicap henvises yderligere alternativt til, at de kan få deres uddannelsesønske opfyldt via SU-systemet evt. ved også at søge handicaptillæg under uddannelsen. Begrundelser, som efter min vurdering er i modstrid med essensen i revalideringsbegrebet og vurderingen af arbejdsevnen samt en kolbøtte i praksis. For borgere med handicap stemmer denne praksis fra Ankestyrelsen heller ikke særligt godt med principperne i den nyligt ratificerede handicapkonvention.

Ny lovgivning og nye forslag iklæder revalidering en aktiverings- og udviklingsdragt

Som led i en styrket beskæftigelsesrettet indsats over for sygemeldte, er der netop åbnet for, at den syge også kan tilbydes aktivering. Som tiltag, der specielt ønskes fremmet i den forbindelse, kan nævnes forebyggende og afklarende tilbud som fx psykologhjælp, kostvejledning, fysisk træning og smertemestring. Altså de samme aktiviteter, som kan inde-

Socialarbejderen skal have kendskab til sygdomme, deres fremtrædelsesformer og relevante behandlingstiltag

I Ankestyrelsens praksis kan der spores en tendens til ikke at imødekomme revalideringsønsker fra nedslidte med tidligere uddannelse bag sig

holdes i et revalideringsforløb. Men de nævnte aktiveringstiltag lanceres som en ny mulighed, hvilket er med til at udhule revalideringsbegrebet.

Arbejdsmarkedskommissionen foreslår, at der etableres udviklingsforløb for personer, som aktuelt har en ubetydelig arbejdsevne, men hvor der er mulighed for at forbedre denne. Varigheden foreslås som hovedregel højst at være 5 år, dog med mulighed for at blive visiteret til en ny periode, hvis betingelserne fortsat er opfyldt. Udviklingsforløbet tænkes som forebyggende i forhold til førtidspension. Målgruppen for den påtænkte indsats er personer, der blot behøver tid til at få det bedre, og til andre med behov for en betydelig og dermed omkostningstung indsats før de bliver i stand til at varetage et arbejde. Arbejdsmarkedskommissionen henviser til, at en del førtidspensionister over tid oplever en forbedring af deres funktionsevne og at stadig flere får førtidspension med en psykisk lidelse som hoveddiagnose med gode prognoser for helbredelse.

Helbredelse tager tid

Det er positivt, at Arbejdsmarkedskommissionens erkender at helbredelse af psykiske lidelser tager tid. Men også andre sygdomme kræver tid til helbredelse, fx. en senhjerneskade, cancer, skader efter alvorlige ulykker, misbrug og prostitution mv. Og det er positivt, at kommissionen erkender at nogle borgere har behov for en betydelig indsats for at blive parate til et arbejde. Men jeg ser det foreslåede udviklingsforløb som revalidering, men forbeholdt personer med psykiske lidelser og personer med behov for en betydelig indsats.

Er revalidering på vej ud?

Jeg tror ikke, at det hjælper at ikklæde revalidering andre gevanter, så som aktivering og udviklingsforløb. Jeg tror derimod, at vi må tage arbejdstøjet på og lære at forstå tidens forskellige syge og deres vanskeligheder i den situation de er i, tidens betydning for helbredelse og tilegne os kompetencer, der gør den relevante indsats mulig og ikke mindst skaffe os tiden hertil.

Efter dette sporadiske overblik over gældende ret, praksis og måske kommende forslag frygter jeg, at næste skridt er at slette revalidering i opfølgingsreglerne om sygedagpenge – ja, afskaffe revalidering helt og dermed bryde den sammenhæng, der siden 1990 har været en grundlæggende forudsætning for samspillet mellem reglerne om sygedagpenge, revalidering og førtidspension. En sammenhæng der fra 1998 også omfatter reglerne om fleksjob. Formålet har været at sikre tidligere beskæftigede syge borgere en ydelse, der er uafhængig af en eventuel ægtefællens indtægts- og formueforhold og i sammenhæng med andre forsørgelsesydelse, således at de syge i forløbet på vej tilbage til job ikke henvises til kontanthjælp. Hvis den syge har en ægtefælle i arbejde vil kontanthjælp under sygdom i mange tilfælde betyde, at der ikke kan udmåles hjælp på grund af ægtefælles indtægt.

Hvis det af Arbejdsmarkedskommissionen foreslåede udviklingsforløb kommer til at erstatte det eksisterende revalideringsbegreb har vi ikke

Det er positivt, at kommissionen erkender at nogle borgere har behov for en betydelig indsats for at blive parate til et arbejde

Temat

et relevant, rummeligt og tidssvarende tiltag til at fremme en afklarende og opkvalificerende indsats i forhold til alle borgere med begrænsninger i arbejdsevnen. Og ingen af borgerne i de her nævnte eksempler kan efter min vurdering nøjes med et kortere- eller længerevarende aktive-ringstilbud efter en kort visitationssamtale, hvis de skal integreres på arbejdsmarkedet.

En anden diskussion er, om vi har råd til konsekvenserne af ikke at kompensere borgernes manglende arbejdsmarkedseuelighed. Det passer vel ikke særligt godt i vores såkaldte videnssamfund, at vi ikke tilføjer eller bygger videre på borgernes eksisterende kundskaber.

**2010 BYG ET
EUROPA FOR ALLE**
www.stopfattigdom.nu

2010 er det europæiske år for bekæmpelse af fattigdom og social eksklusion. Derfor har Socialpolitisk Forening og EAPN lanceret kampagnen Stop fattigdom nu, for at sætte fokus på bekæmpelse af fattigdom. Besøg hjemmesiden stopfattigdom.nu for at følge med i den aktuelle debat.

tema

Fra kvalificering til afskrækkelse i aktiveringspolitikken

Af Henning Jørgensen, Professor, Aalborg Universitet

Problemet er bl.a., at Danmark ikke længere har den aktiveringspolitik, »flexicurity« vi blev berømt på

Ude i den store verden er Danmark berømt for sit »flexicurity«-system, hvor et dynamisk og højmobilt arbejdsmarked er kombineret med forholdsvis generøse understøttelsessatser og en aktiv arbejdsmarkedspolitik. Flexicurity er siden 2007 endog blevet en hovedprioritet for EU's indsats for at øge beskæftigelsen og sikre sociale og arbejdsmarkedsmæssige mål (Jørgensen og Madsen 2007). Heri indgår forestillinger om en aktiv arbejdsmarkedspolitik med gode aktiveringsindsatser som en hovedingrediens (Cox 1998, Pascual and Magnusson 2007, Magnusson et.al. 2008). Problemet med de forestillinger er bl.a., at Danmark ikke længere har den aktiveringspolitik, »flexicurity« blev berømt på, for der er sket et radikalt politikskifte siden 2003.

Herhjemme er der heller ikke mange i den brede offentlighed, der er registreret, at politikkursen er lagt om. Politisk diskuteres det meget lidt – Bl.a. fordi socialdemokraterne var med i det seneste store forlig, »Flere i arbejde« i 2002, der stadig udgør den formelle ramme om arbejdsmarkedspolitikken. Men VK-regeringen har ikke kun omdøbt arbejdsmarkedspolitik til beskæftigelsespolitik; den har både på indholdssiden og på processiden ændret rationalet bag og udskiftet programmer og arrangementer, så politikken ikke er til at genkende som »offensiv dansk aktiveringspolitik«. Alligevel er »Flere i arbejde« ikke blevet opsagt. Der er stille på den politisk-parlamentariske scene omkring arbejdsmarkedspolitik. På trods af den stille revolution, der er gennemført (Jørgensen 2006/2007).

I forskningen er der derimod større opmærksomhed og debat. Også mellem tilhængere af VK-regeringens omprogrammeringer af politikken og modstandere heraf. Traditionelle økonomer med neo-klassisk socialisering er generelt tilhængere, mens modstanderne tæller forskellige positioner. Forskere har større mulighed for at se disse omprogrammeringer i et bredere og sammenlignende lys (Lind et.al. 2004). Der sker nemlig tilsvarende ændringer i mange andre europæiske lande, hvor en »work first«-politik (Bunt et.al. 2008) er sat igennem med klare forpligtelser for den ledige og brug af stærke sanktioner. Medierne har ikke megen lyst til at fokusere på kursomlægningerne, for de opfatter dem nærmest som indviklede teknikaliteter i systemet. Det er kun konkrete skandalesager, der synes at kunne vække interessen. Så det er en vanskelig opgave at få bredere opmærksomhed omkring kursskiftet i aktiveringspolitikken. Men at et sådant har fundet sted, er altså en grundposition i denne artikel. Det kan belægges og begrundes nærmere. Særlig de indholdsmæssige skift skal uddybes, men det er fulgt op styrings- og ledelsesmæssigt af ændringer, der har forstærkende virkninger på indholdssiden. De skal først omtales.

Der sker tilsvarende ændringer i mange andre europæiske lande, hvor en »work first«-politik er sat igennem med klare forpligtelser for den ledige og brug af stærke sanktioner

Styrings- og organiseringsændringer: Nyt »governance-regime«

På processiden og på den administrative side er der sket ændringer her i det nye århundrede, som følger hver sin logik, men som har fået samme historik. Den administrative styring af arbejdsmarkedspolitikken har gennem en længere årrække været præget af »New Public Management«-ideer, men særlig gennem de seneste 7-8 år er der sket en markant styrkelse heraf. Det er med til at ændre institutionernes virke, og de sætter nye handlekrav ind til de ansatte i beskæftigelsessystemet. Målesystemer er udviklet, der sætter pres på hvert enkelt center og hver enkelt ansat, og konkurrence mellem jobcentrene er institutionaliseret (Baadsgaard og Jørgensen 2008). Kontraktstyringer skal hjælpe disciplinering på vej. Kommunernes overtagelse af al aktiveringsansvar fra 1.9.2009 betyder ikke frihedsgrader til kommunerne – tværtimod. Den statslige styring intensiveres. Det er en skizofren styringssituation, der er etableret: driftsansvaret er decentraliseret, men styringen er centraliseret.

Fra de første mål- og resultatstyringer omkring århundredeskiftet er der løbende sket en drastisk reduktion af den diskretion eller handlefrihed, den enkelte ansatte har haft til at foretage professionelle skøn og handlinger i systemet. Arbejdsmarkedsstyrelsen giver centralt fra visitationssystemer, vejledninger og anbefalinger, der indgrænser spillerummet decentralt. Der er iværksat en harmoniseringsproces, som også kan siges at være en bevægelse mod øget standardisering, som centrale beslutningstagere ønsker for at få styr på de decentrale enheder (og måske især kommunerne) og for at sætte yderligere pres på den enkelte ledige. Jobcentrene omdannes i retning af maskinbureaukratier. De er ikke længere de videnscentre, professionelle organisationer eller »lærende« organisationer, de tidligere blev set som. Intern efteruddannelse af de ansatte er for længst stoppet. Det er også, fordi der indholdsmæssigt er sket et skifte, hvor de tidligere sammensatte og besværlige arbejdsløshedsproblemer nu ses som ganske simple motivations- og adfærdsproblemer hos den enkelte ledige (jf. nedenfor). De vanskelige problemer ses altså nu som nemme. De ledige skal blot »vendes i døren« for de motiveredes vedkommende, og ellers skæmmes med aktivering og sanktioner for at gøre dem motiverede. Med en sådan politikdefinition og afledte handlekrav kan en stærk central styring af adfærden i centrene nemmere sættes igennem og adfærden gøres simpel. De ansatte i jobcentrene sættes mere og mere til at tage »fat i nakken« på de ledige og få dem motiveret til selv at finde et job. Uden megen aktivering, der har kvalificerende sigte – der var succesformlen fra 1990'erne.

Udlicitering af beskæftigelsesindsatsen til »andre aktører« er også gennemført siden 2003. Så er det private, der skal hanke op i de ledige. Som i forbillederne Holland og Australien sker der imidlertid en omfattende »skummen fløden«, så de private aktører, der har overtaget opgaverne koncentrerer sig om de i forvejen bedst kvalificerede (Bredgaard og Larsen 2006). Det tjener de penge på. Men det befordre ikke den brede reintegration, der var målet.

Målesystemer er udviklet, der sætter pres på hvert enkelt center og hver enkelt ansat, og konkurrence mellem jobcentrene er institutionaliseret

Jobcentrene omdannes i retning af maskinbureaukratier. De er ikke længere de videnscentre, professionelle organisationer eller »lærende« organisationer, de tidligere blev set som

Team

**Den aktive arbejds-
markedspolitik var
sammen med en
ekspansiv finans-
politik grunden til,
at Danmarks
»flexicurity«-system
blev verdensberømt**

**AF-systemet blev
endegyldigt nedlagt
med kommunalise-
ringen, og det havde
været et mål længe
for VK-regeringen**

Hvad angår ledelse og programmering af indsatser, er der ligeledes sket en radikal omlægning. Traditionelt er arbejdsmarkedspolitikken styret korporativt, dvs. af arbejdsmarkedets parter i samspil med de offentlige myndigheder. Den succesfulde aktive arbejdsmarkedspolitik fra 1994 var baseret på, at 14 regionale arbejdsmarkedsråd programmerede den regionale og lokale indsats mod ledigheden, og ved at målrette indsatser til de decentrale problemstrukturer, kunne man nå større træfsikkerhed i indsatser. Det skete faktisk. Politikken virkede. Danmark fik i løbet af 4 år nedbragt den åbne ledighed fra 12,4 pct. i 2003 til kun 5 pct. Og uden at det skabte inflation og andre balanceproblemer. Senere kom den endnu længere ned. Man spærrede øjnene op rundt omkring i Europa, for her var åbenbart taget politikkoncepter i brug, som andre kunne lære af. Den aktive arbejdsmarkedspolitik var sammen med en ekspansiv finanspolitik grunden til, at Danmarks »flexicurity«-system blev verdensberømt. Og her viste arbejdsmarkedets parter en stærk vilje og evne til at varetage forvaltningsfunktioner, hvor egeninteresser måtte underordnes de fælles politik hensyn.

Den situation er ændret: I 2007 blev arbejdsmarkedets parter sat på sidelinjen. Kommunalreformen blev brugt som rambuk for en gennemgribende ændring af beskæftigelsespolitikken institutionelle set-up og virke. Der skete afkorporativering. I stedet for regionale arbejdsmarkedsråd blev der etableret »lokale beskæftigelsesråd« i tilknytning til hvert jobcenter – men nu helt uden kompetencer. Parterne var meget mod deres egen vilje sat uden for styringen af arbejdsmarkedsindsatserne. Nu var – og er – de kun rådgivende. Men ingen besluttende instans behøver at lytte til dem. Det gælder nu også kommunerne, der som nævnt er blevet eneansvarlige for arbejdsmarkedsudviklingerne fra august 2009. Det skaber naturligt skismaer i forhold til arbejdsmarkedets parter. Også i forhold til a-kasserne, der let kommer under skarp mistanke fra kommunerne for at tage beslutninger om rådighed, der har økonomiske konsekvenser for kommunerne. AF-systemet blev endegyldigt nedlagt med kommunaliseringen, og det havde været et mål længe for VK-regeringen, også for at afkoble partsforbindelsen. Tabet af indsigt, viden, demokratisk prøvelse af argumenter, accept og legitimering er stort ved herved. Selv om parterne endnu ikke har modarbejdet systemet, ligger konflikterne lige under overfladen og kan bryde ud i lys lue, så snart der politisk kommer stærkere opgør om linjen i dansk aktiverings- og arbejdsmarkedspolitik. Det nye governance-regime, der er etableret, vil der formodentligt også komme politisk strid om.

Indholdsændringer: mod »work first«-principper

Indholdsmæssigt er de største omprogrammeringer sket i forhold til at *definere problemer som individuelle i stedet for samfundsskabte*, og på at iscenesætte indsatser, der skal skræmme de ledige til selv at finde beskæftigelse i stedet for som tidligere at hjælpe dem med opkvalificering, omskoling og jobtræning, så de igen blev attraktive arbejdskraft i arbejdsgivernes optik. Det er karakteristisk, at hvor der i 1990'erne blev udformet en individuel handlingsplan for den enkelte ledige, laves der

nu alene en snæver jobplan. I beskæftigelsespolitikken tæller kun beskæftigelse – ikke private ønsker, ligestilling, anti-diskrimination eller andre velfærdspolitisk begrundede hensyn.

Aktivering er blevet stærkt beskåret, hvad den stigende beskæftigelse til en vis grad også berettiger. Og *målgrupperne er blevet stærkt udvidet*. Men bevidste omprioriteringer er der alligevel. Kvaliteten af tilbud falder – og vil falde yderligere fremover. Hvor *uddannelse* var det suverænt mest brugte aktiveringsredskab i 1990'erne (op til 70 pct. af al aktivering), er det gradvist blevet neddrolet. Først lagde den tidligere socialdemokratiske ledede regering et loft på 55 pct. over uddannelsesaktivering, og det loft blev af VK-regeringen yderligere sænket. Samtidig med overtagelse af regeringsmagten i november 2001 blæste VK-regeringen til angreb på »aktiveringsfabrikken«. Hvad økonomerne tidligere havde kaldt »kvalificeringseffekten« af aktivering skulle nedtones til fordel for »motivationseffekten«. Den sidste er et pænere ord for afskrækkelse. De ledige skal frygte at komme i aktivering – som med fattighuse før i tiden – for så vil de nok intensivere deres jobsøgning og finde de job, de reelt ikke har været interesserede i at overtage, ifølge filosofien. Den er uindskrænket stærk. Selv under de seneste halvandet års stigende ledighed er der ikke sket ændringer i synsmåden, eller sket omprogrammeringer af beskæftigelsesindsatserne.

Uddannelses- og kvalifikationselementer havde en primær betydning i 1990'ernes aktivering af de ledige, hvor der på et tidspunkt udførtes op mod 70 pct. af al aktivering som uddannelsesforanstaltninger, ofte i kombination med andre aktiveringsforløb. Tanken har også været at sikre investeringer i humankapitalen, hvor disse så vil kunne give successivt afkast over et nyt konjunkturforløb. Her kunne man godt forsvare at kalde linjen for »learn-fare«, for kvalifikations- og læringslinien, for det var positiv motivation og kvalitative uddannelses tilbud, der blev tilsigtet. Det er en saga blot. Der er en linje i politikken. Samlet set er efteruddannelsesindsatsen i Danmark reduceret kraftigt siden slutningen af 1990'erne. Antallet af årselever på efter- og videreuddannelse var i 1998 på 73.733, mens tallet i 2003 var reduceret til 54.720 (Trepartsudvalget om livslang opkvalificering og uddannelse for alle på arbejdsmarkedet 2006). Og niveaufaldet er ikke overvundet igen. Siden 2003 har parolen om »hurtigst muligt i arbejde« stået øverst i beskæftigelsessystemet, hvad der også har ført til, at påbegyndte, måske længerevarende uddannelsesforløb er blevet afbrudt til fordel for konkrete jobanvisninger.

Det er således via en omdefinering af arbejdsløshed fra noget samfundsskab til overvejende et individuelt anliggende, at ledighed er kommet til at blive *set som et moralsk-terapeutisk problem*. Op til 2003 var der allerede kommet et diskursivt skift og flere konkrete omlægninger af indsatser, men der blev fastholdt nogle indholdsmæssige balancer mellem hensynet til lediges pligter og rettigheder. Det er nu forladt. Pligterne prioriteres. To former for udbedring af det formodet motivationelle underskud hos den ledige er i spil: Den moralske massage af folks bevidsthed med trusler om hårde sanktioner i tilfælde af ulydighed (man skal lære at »elske lønarbejdet«) og brugen af økonomiske incitamenter

Hvad økonomerne tidligere havde kaldt »kvalificeringseffekten« af aktivering skulle nedtones til fordel for »motivations-effekten«

Der er en linje i politikken. Samlet set er efteruddannelsesindsatsen i Danmark reduceret kraftigt siden slutningen af 1990'erne

Team

»Arbejdsetikkens pligter« er sat i stedet, idet umiddelbart jobperspektiv er sat over alt andet. Parolen hed og hedder: »hurtigst muligt i arbejde«

Grundlovens § 75, stk. 2, der taler om samfundets pligt til at understøtte dem, der ikke selv kan forsørge sig gennem lønarbejde, synes ikke længere at forpligte myndighederne stærkt

(hvor perspektivet er sænkning af reservationslønnen). Arbejdsvilje er blevet et statsanliggende som i socialpolitikens barndom. Der blev tidligere skabt reelle muligheder for ledige ved at give dem øgede ressourcer og kapabiliteter gennem aktivering. Troen på kvalificering og sikring af lønmodtagernes muligheder for at være mobile og finde jobs – det man kan kalde vingeres tryghed (Gösta Rehn) – var stærk. Efter 2003 er »vingerne« blevet grundig stækkede. »Arbejdsetikkens pligter« er sat i stedet, idet umiddelbart jobperspektiv er sat over alt andet. Parolen hed og hedder: »hurtigst muligt i arbejde«. Den ledige skal fast kontaktes og vurderes for arbejdsmoral og evner til umiddelbart at blive placeret i job («employability» på EU'sk) – uanset kvalitet af jobbet og betingelser i øvrigt. »Work first«-princippet per excellence.

Deciderede nedskæringer af understøttelsen har dog alene ramt randgrupper. *Integrationspolitikken* har skullet være en murbrækker for andre reformer. Introduktions-/startydelse fra 2002 har sat flygtninge og indvandrere ned på et understøttelsesniveau langt under det gængse (faktisk kun 39 pct. af normal arbejdsløshedsunderstøttelse for en enlig), og kontanthjælpsloftet fra 2004 har reduceret et ægtepars månedlige tildeling med over 2.500 kroner. Disse nedskæringer for bestemte grupper udfordrer universelle velfærdsstatsprincipper. For kernegrupperne på arbejdsmarkedet er et relativt højt understøttelsesniveau imidlertid bibeholdt og prioriteret som led i flexicurity-arrangementet. Balancen er imidlertid forrykket.

Siden december 2004 »match«-kategoriseres de ledige, forsikrede såvel som ikke-forsikrede, hvorved de behandles forskelligt i og uden for den offentlige forvaltning. Formidlingsegnethed er lakmusprøven for de ledige. Igen en hollandsk import. *Sanktionsinstrumentariet* er ligeledes udvidet. Flere og flere elementer fra »work-first«-strategien er blevet indført gennem de sidste syv år, og det betegner en vej væk fra socialisering af risici mod individualisering af risici. Beskæftigelsespolitik er gået hen og blevet et slags nyt »identitetsprojekt« over for den ledige, der skal lære at acceptere lønarbejdet som naturligt forsørgelsesgrundlag og normgenerator i samfundet. Grundlovens § 75, stk. 2, der taler om samfundets pligt til at understøtte dem, der ikke selv kan forsørge sig gennem lønarbejde, synes ikke længere at forpligte myndighederne stærkt.

»Work first« eller »welfare«?

Konklusionen er ikke svær at drage: Der er sket brud med politikkursen gennem de senere år. De ledige sorteres nu efter formidlingsegnethed eller mangel på samme i myndighedernes øjne. Det er en delvis patologisering af ledige, der er startet under dække af »individtilpasset« eller »-oppasset« vurdering og hjælp. Arbejdsløshed er dermed omdefinert til individuel mangel på beskæftigelse («employability»), hvor selvansvaret understreges: arbejde er blevet en civil pligt. Således forvandles politiske problemer til spørgsmål om individuel motivation, hvad der fremmer en afpolitiseret måde at tackle samfundsproblemer på. Der er kommet et nyt indhold i »aktiv«-begrebet. Det er ikke længere den universelle velfærdsstats rationaler og politikkrav, der styrer beskæftigelsesindsat-

serne. Her er »work first« umiddelbart en bedre karakteristik. Alligevel skal man ikke sætte fuldt lighedstegn mellem »work first«-tilgangen og VK-regeringens beskæftigelsespolitik. Der er stadig forskelle at registrere omkring lediges medindflydelse på jobplan, mindre paternalistisk præg på myndighedernes arbejde og flere typer af aktører involveret, herunder a-kasser og organisationsfolk. Det »blødgør« nok politikken i implementeringen. Tilsvarende gælder for den kommunale aktivering (Larsen et al. 2001, Larsen 2009). De politiske intentioner realiseres aldrig 100 pct. i implementeringen. Og det er slet ikke så galt.

Litteratur:

- Bredgaard, Thomas & Flemming Larsen (2006): *Udløser af beskæftigelsespolitikken – Australien, Holland og Danmark*, København, Jurist- og Økonomforbundets Forlag
- Bunt et al. (2008): *Work First and the prospects on the labour market*, Haag, Raad voor Werk en Inkomen
- Cox, Robert H. (1998): From Safety Net to Trampoline: *Labour Market Activation in the Netherlands and Denmark*, i *Governance*, 11, 4, 399-411
- Jørgensen, Henning: »From a beautiful swan to an ugly duckling – Renewal of Danish activation policy since 2003«, i *European Journal of Social Security*, no. 1, 2010
- Jørgensen, Henning (2006/2007): *Arbejdsmarkedspolitikens fornyelse – innovation eller trussel mod dansk flexicurity?* København, LO/FTF
- Jørgensen, Henning (2002): *Consensus, Cooperation and Conflict – The Policy Making Process in Denmark*, Cheltenham, Edward Elgar
- Jørgensen, H. og Madsen, P.K. (eds.) (2007): *Flexicurity and Beyond – Finding a New Agenda for the European Social Model*, DJØF Publishing, Copenhagen
- Larsen, Flemming (2009): *Kommunal aktivering*, Frydendal, København
- Larsen, Flemming et al. (2001): *Kommunal aktivering*, Aalborg, CARMA
- Lind, Jens et al. (eds.) (2004): *Labour and Employment Regulation in Europe*, Brussels, Peter Lang
- Lødemel, Ivar & Heather Trickey (2001): »An offer you can't refuse«. *Workfare in international perspective*, Bristol, Policy Press
- Magnussen, L., Jørgensen, H. & Dølvik, J. E. (2008): *The Nordic Approach to Growth and Welfare – European Lessons to be Learned?*, Brussels, ETUI-REHS
- Pascual, Amparo Serrano & Magnusson, Lars (red.) (2007): *Reshaping Welfare States and Activation Regimes in Europe*, Brussels, Peter Lang

Praktiske erfaringer fra aktiveringsområdet

Af Jesper Kinch-Jensen

Aktivering skal udvikles – ikke afvikles.

Der tales ikke pænt om aktivering af arbejdsløse. I det følgende vil jeg komme ind på egne erfaringer i arbejdet med arbejdsløse fra flere projekter – og især fortælle om arbejdsløse med flere problemer end ledighed. Erfaringerne baserer sig primært på aktivering i AOF Østfyn og et integrationsprojekt i Svendborg – Erhvervsintegration Nord.

Myndiggørelse

Vejen til voksenlivet er ikke altid lige nem. Der er andet og mere end det rigtige valg af uddannelse eller arbejde, at kunne komme op om morgenen og også lidt studieteknik.

For nogle deltagere i et aktiveringsforløb kan det være svært at vænne sig til at være voksen, men der er heller ingen vej tilbage. Festen og farvernes lys falmende langsomt, de trick, der virkede før, dur ikke mere, selvom de er festlige. En af de deltagere der var på holdet fortalte, at hun plejede at strippe på bordet ved festerne, da hun var yngre. »*Velkommen i klubben*«, var der et par stykker, der sagde. I den anledning talte vi om en sangtekst: »Nobody likes a girl, who won't sober up«. Det var den følelse, hun havde: Pludselig var det ikke gangbart mere og folk undgik hende.

En af deltagerne på et andet forløb havde 5 børn, de 4 var anbragt uden for hjemmet. De fleste, der hører det, siger: »*Det er da helt urimeligt at få så mange børn, som man ikke kan passe selv alligevel*«. Det var der også flere på holdet, der sagde, men alt det ved hun godt selv, og hun har hørt det 100 gange.

Hvis man undgår den moralske pegefinger og leder efter, hvad hun vil, når man længere. Netop derfor kunne hun selv efter et stykke tid fortælle om smerten i forhold til børnene. Hun håbede på at få en smule respekt og tilgivelse fra sine børn. Hun vil gerne være ædru og have et arbejde, men på værtshuset var vennerne, og så var det svært ikke at drikke. Jeg kunne ikke befri mig for en tanke om, at flere af de yngre virkede som om, at de stadig var teenagere. Alle behov og enhver utilfredshed blev rettet mod kommunen, som var det deres forældre. Det bliver ikke bedre af, at de siger: »*Det er kedeligt at være voksen*«. Så det talte vi en del om.

Der er arbejdsløse, der har brug for hjælp til at komme i arbejde, hurtigere afklaring eller brancheskift. En del har fået mere selvtillid, andre arbejder med deres angst og har fået flere kompetencer.

Værktøjskassen er flot, hvis den bruges i den arbejdsløses interesse: vejledning, undervisning, samtaler, virksomhedsbesøg, besøg på uddannelsessteder, praktik, løntilskud, arbejdsprøvning, treparts samtaler med jobcenteret – og med virksomhederne. Aktiveringen bruges desværre også som skræmmeeffekt og rådighedskontrol. Ansvar for arbejdsløs-

En af deltagerne havde 5 børn, de 4 var anbragt uden for hjemmet. De fleste, der hører det, siger: »Det er da helt urimeligt at få så mange børn, som man ikke kan passe selv alligevel«. Alt det ved hun godt selv, og hun har hørt det 100 gange

hed lægges over på den ledige – de mangler motivation og skal bare i gang. Starthjælp, kontanthjælpsloft, krav om antal jobsøgninger, ønske om forkortelse af dagpengeperioden mv. bygger på den opfattelse, at jobbene er der, hvis bare de ledige var mere motiverede og aktive.

Det er blevet mere stigmatiserende at være arbejdsløs. Det er også stigmatiserende at være i aktivering. Det kan man fortælle om mange steder. Det er en af grundene til, at der er modstand, når deltagerne kommer, men de fleste siger så: »lad os få noget ud af det«, det får de så.

Mange bliver først glade bagefter

En bosnier var i aktivering på et projekt for ledige med etnisk minoritetsbaggrund i Svendborg. Han gad ikke det med undervisning, men han virkede heller ikke, som om han var meget for at arbejde. Langsomt forstod vi, at han snarere var bange for, om han kunne klare det, – det sagde han nu ikke. Efter en periode med praktik, tæt opfølgning, snak om for meget fravær med min gode kollega, fik han arbejde som postbud. Først da han så, at det kunne lykkes, og at vi reelt ville og kunne hjælpe, fortalte han om det. Han var glad for »at tjene sine penge selv« og han nævnte flere gange noget, der slog mig, – Han var ikke så stresset mere.

Det har jeg hørt en del gange, da det også er en meget udbredt begrundelse for afbud. Han fortalte mig om at være uden arbejde. Pres fra omgivelserne, krav om aktivering, en nagende tvivl om: »Hvad jeg skal i morgen? Får jeg arbejde igen? Kan jeg overhovedet noget? Hvem er jeg?«. Det var først, da jobbet var fundet, han erkendte, at han havde det rigtig skidt med at være uden arbejde. Sådan er det vist tit.

Flere siger, at man kan gøre aktivering frivilligt. Jeg vil også helst undervise og vejlede folk, der er der frivilligt, men mange af de, der har fået hjælp, ville næppe være kommet frivilligt.

Det er nok kun de stærkeste, der ville bruge det.

Andre problemer end ledighed

Jeg har arbejdet på et par projekter med deltagere fra matchgruppe 4 og 5. En del havde aldrig været i arbejde, og nogle havde problemer med angst, misbrug og flere havde også en vanskelig familiesituation. Disse forløb har handlet om arbejde, men også om meget andet end blot og bart arbejde. En del kom videre – også i arbejde og uddannelse, men vejen dertil er mindre ligetil end regeringen drømmer om.

Tidlig eksklusion

En dag kørte vi fire af sted til social- og sundhedsskolen i Svendborg. På disse ture taler vi ofte sammen på en lidt mere utvunget måde end i undervisningslokalet og andre emner kommer op. Den dag talte vi bl.a. om slagsmål på værtshuse, det viste sig, at jeg var den eneste i bilen, der ikke havde været i slagsmål på værtshus. Jeg var også eneste mand, det grinede vi en del af. Vi talte også om, hvad det var, der udløste de slagsmål. Her var det følelsen af at være uretfærdigt behandlet, uret, krænkelser og det at være udenfor. Vi talte også om at blive hidsige – og om at kunne kontrollere det, det kom vi til at tale meget om. Derudover øvede

Starthjælp, kontanthjælpsloft, krav om antal jobsøgninger, ønske om forkortelse af dagpengeperioden mv. bygger på den opfattelse, at jobbene er der, hvis bare de ledige var mere motiverede og aktive

Det var først, da jobbet var fundet, han erkendte, at han havde det rigtig skidt med at være uden arbejde

Temas

vi samtaler med systemet, vi forberedte møder som de skulle til og som plejede at ende i strid og oplevelse af ikke at blive hørt. Det blev meget bedre. Undervisning i kommunikation har været populært og brugbart for mange, men følelsen af at være krænket er helt relevant for mange af de, der er langvarigt ledige og det er startet tidligt.

Mobning – Mange er blevet mobbet i skolen

Pia var meget ensom i skolen. Hun havde talt lidt med sine forældre om, at hun blev drillet og var blevet mødt med svaret: »svar ikke igen, så dropper de det.« Det gjorde hun så, men det hjalp ikke og nu blev hun endnu mere ensom. Skoledagen handlede om ikke at blive set, det var hendes egen strategi, og forældrenes bud. Hun græd meget, når hun talte om det. En dag fortalte en veninde, at på hendes skole var der ingen, der blev mobbet – de havde en slags lov imod det. Hun fortalte forældrene hele historien samme dag – og de handlede hurtigt. Ugen efter begyndte hun på den nye skole. Pia fulgte med i mange ting og vidste meget, men det var stadig svært for hende med skole. Pia er langtfra en enlig svale på holdet i AOF i Nyborg, der var mange, der var ekskluderet tidligt.

Mennesker med minoritetsbaggrund

På integrationsprojektet i Svendborg fortalte en bosnisk kvinde, at familien var flyttet fordi de gerne ville bo i et kvarter med flere danskere, men nu var de ved at overveje at flytte igen. Naboen klagede nemlig hele tiden over, at hendes datter spillede høj musik. Datteren tog meget hensyn og spillede ikke højt, syntes moderen, men familien var blevet meget opmærksomme på det og var meget stille hver dag. Naboen var dog stadig sur. Datteren spillede både vestlig rockmusik og musik fra hjemlandet, men det var (pudsigt nok) altid musikken fra hjemlandet, der var for høj. Vi talte, om hvad hun kunne gøre, tale med manden selv eller tale med afdelingsbestyrelsen. De ville ikke flytte igen, for der var mange i området, der var rigtig søde. Vi fik også en lang snak om, hvorfor naboen havde det sådan. Nogle gange kan vi godt synes at den musik, som vi ikke kender lyder mærkelig eller ensformig. Måske var han også utryg ved alt det nye. Måske var han rasende på indvandrene. Hun ville prøve at få kontakt med ham på en positiv måde.

Fra da af skiftedes deltagerne til at tage noget musik med fra deres hjemland. En havde 2 slags musik med. Det, de unge kunne lide og det, deres forældre foretrak. De unges musik var hurtigere, mere fast pulserende rytmisk. Så kunne vi tale om fælles træk – at de unge hører noget andet og måske også vil noget andet.

Det at få andre menneskers anerkendelse er første skridt til at komme videre. Arbejde med det, der optager dem – og så kan vi tale om arbejde.

Så er der brevkasse

På et hold på AOF-Nyborg lagde vi et fag ind i skemaet, vi kaldte: »Og så er der brevkasse«. I Ugeavisen i Odense er der en brevkasse, hvor de får svar af Irma Lauridsen.

Der er mange spørgsmål: Skal min kæreste have lov at være så meget

Skoledagen handlede om ikke at blive set, det var hendes egen strategi, og forældrenes bud. Hun græd meget, når hun talte om det

Nogle gange kan vi godt synes at den musik, som vi ikke kender lyder mærkelig eller ensformig. Måske var han også utryg ved alt det nye. Måske var han rasende på indvandrene

sammen med eks'en? Skal svigermor blande sig? Uenighed om børneopdragelse, en irriterende nabo, mine børn og dine børn, mænd der slår, misbrug i familien, rygning i hjemmet, min mor drikker, om mænd kun er ude på en ting, manglende selvtillid, den alt vidende fætter og meget meget mere.

Jeg læste spørgsmålene op fra brevkassen og prøver så sammen med klassen, at finde et svar. Nogle inddrager sig selv, hvis det er noget, de kender – der er ofte mange bud på, hvad man kan svare. Til sidst læser vi Irmas svar. Nogle gange har vi noget andet end hende, men ofte ligner klassens svar også Irmas, og det sker da også, at Irma kommer med noget, vi ikke har tænkt på. Så taler vi lidt om det. Her taler vi om etik i de nære relationer, vi taler om hvordan vi i det daglige håndterer forskellige problemer, vi sætter os ind i, hvordan andre ser det – de enkelte deltagere kan herved vælge at inddrage sig selv eller lade være, helt som de ønsker.

Brancheskift

En del af dem i aktivering kommer fra en branche, der ikke findes mere – eller også er de slidt ned.

Mange aner ikke, hvor de skal hen. Nogle har en drøm. I et samfund som vores – er tryghed ikke at være der, hvor du altid har været, men at have mulighed for at komme derhen, hvor du gerne vil. For samfundet står ikke stille, jobs forsvinder og erstattes af nye. Det kræver vejledning, afklaring af kompetencer, praktik mv. I den situation er det godt at tale med nogle, der lytter, spørger, kender til arbejdsmarkedet bredt og fortæller om forskellige muligheder, lytter igen, spørger til netværk og interesser. »Hvad er du glad for at lave? Hvad siger du aldrig nej til at hjælpe andre med?«, at lave den rigtige kompetenceprofil tager tid.

Det er god aktivering, og der er mange, der har brug for det.

Bedre aktivering

Der er mange generaliseringer i debatten om aktivering. Men virkeligheden er mere nuanceret – og en del får god hjælp.

Mange projekter arbejder på de vilkår, der hedder løbende optag. Hver mandag kan der være nye mennesker på holdet. Kommunerne skal af hensyn til deres refusion kunne aktivere med kort varsel. Det går ud over både de nye og de gamle i gruppen, effekten og progressionen i forløbet.

Det ville vi ikke byde andre uddannelsesinstitutioner, så hvorfor skal de ledige stilles ringere? Nogle havde meget angst, og i starten kunne de kun deltage i personlige samtaler, men det blev bedre. De begyndte at føle sig trygge ved de andre, brugte dem, knyttede venskaber, fik netværk. Desværre faldt nogle tilbage p.g.a. angst eller fravær meget tidligt i forløbet, fordi de ikke kunne vænne sig til, at der hele tiden kom nye mennesker. – Hvis vi skal hjælpe disse mennesker – og ikke irritere dem – skal tilgangen være en anden.

Vi kan styrke kvaliteten gennem debat om metoder, og kræve større respekt i visitering. Forstå at vejen til job er mere kroget end som så, og at der ofte skal ryddes mange sten af vejen.

Mere solidaritet er stærkt påkrævet.

En del af dem i aktivering kommer fra en branche, der ikke findes mere – eller også er de slidt ned

Kommunerne skal af hensyn til deres refusion kunne aktivere med kort varsel. Det går ud over både de nye og de gamle i gruppen

Bog anmeldelse

Henrik Herløv Lund:

Mod det todelte samfund – fra kvalitetsreform til minimumsvelfærd.
Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2009

Af økonom Preben Etwil, Socialpolitisk Forening

Henrik Herløv Lund er givetvis en af Danmark mest produktive kritikere af den nuværende regerings økonomiske politik. Med en imponerende viden og arbejdsindsats har han igennem flere år leveret kritiske analyser af stort set alle regeringens økonomisk politiske tiltag. Fra skole- og sundhedspolitik til social- og arbejdsmarkedspolitik. Fra kommunalaf- taler til kvalitetsreform. Stort set samtidig med at et politisk forlig var kommet på plads i nattens mulm og mørke – og langt fra demokratisk debat – kunne man i sin e-post dagen efter forvente, at modtage gen- nemarbejdede og kritiske analyser fra Henrik Herløv. Altid velorienteret. Det er primært disse analyser, der nu er komprimerede og samlet i denne lille bog fra Nyt fra Samfundsvidenskaberne. De konkrete analyser er dog sat ind i en større teori- og metodemæssig sammenhang, så man kan se, at der ikke er tale om tilfældige udfald mod velfærdsstaten, men at det derimod er sket som led i en bevidst tilrettelagt værdipolitisk plan. Værdidebatten har koloniseret den økonomiske politik. Målet har været, at den socialdemokratiske velfærdsstat skal afvikles uden at folk opdager det.

Bogen er en blanding mellem en traditionel lærebog og et samfundskritisk debatindlæg. Den vil derfor være et kærkomment korrektiv til den traditionelle økonomiundervisning på en række uddannelsessteder

Bogen er en blanding mellem en traditionel lærebog og et samfunds- kritisk debatindlæg. Den vil derfor være et kærkomment korrektiv til den traditionelle økonomiundervisning på en række uddannelsessteder, men vil også kunne læses af personer, der i almindelighed bare er interesseret i økonomi og samfundsforhold. En af bogens styrker er, at den i princip- pet kan læses i små bider – kapitel for kapitel – uafhængigt af hinanden, uden at læseren bliver hægtet af.

Bogen kredser på forskellig måde omkring Kvalitetsreformen. Man får en ganske god beskrivelse af det neo-liberale syn, der ligger bag hele den offentlige sektors reformiver. En reformpolitik der stort set sælges under falsk varebetegnelse. Kvalitetsreformen lover kvalitet, afbureau- kratisering og effektivitet, men resultatet er nærmere centraliseret ledelse, økonomisk ulighed og social udstødelse. Gennem en detaljeret gennemgang af reformens forskellige elementer, pilles argumenterne gennem solid og let læst statistik fra hinanden.

Bogen kæmper både politisk ideologisk og økonomisk teoretisk ihær- digt imod de tendenser, der ønsker et første classes betalingsbaseret »supervelfærd« til de økonomisk bedrestillede, og et offentligt finan- sieret, men absolut discountbaseret «minimumsvelfærd» til de mindre bemidlede. Kommer regeringen igennem med denne form for politik, bliver det meget svære tider for dem, der ikke ligefrem sidder på den

økonomisk grønne gren.

Noget malurt skal der dog hældes i bægeret. Kapitlerne kan som tidligere nævnt læses uafhængigt af hinanden. Det har dog ført til, at der visse steder i bogen er unødige gentagelser og genbrug af både figurer og argumenter. Det sænker både læsehastighed og læselyst, og kunne sikkert ved en bedre indholdsgennemlæsning og redigering været undgået.

Ingen kan efter at have læst denne bog være i tvivl om at forfatteren med flyvende faner går ind for en ny regering og en anden politik. En politik der bygger på et fælles og offentligt ansvar frem for privat individuel behovstilfredsstillelse. Hvis dette ikke sker meget snart, er der efter forfatterens mening en stor risiko for, at den velfærdsstat, som vi kender i dag bliver totalt kannibaliseret. Det vil sige reel velfærdsafvikling frem for den af regeringen annoncerede velfærdsudvikling.

Når man har læst bogen, kan man måske undre sig lidt over bogens titel. Fortiden under de socialdemokratiske regeringers ledelse var jo heller ikke kendetegnet af ideel social og velfærds-mæssig lykke. Også dengang var samfundet todelt. Der var rige, og der var fattige. Her er intet nyt under solen. Det der er forskellen fra dengang er, at samfundet i dag er blevet endnu mere todelt. Det giver sig bl.a. udtryk i, at samtidigt med at der er blevet flere rige i dette samfund, er fattigdommen blandt rigtig mange grupper steget katastrofalt.

Bogens sigte er klart at gøre op med den opfattelse, at den nuværende regerings velfærdspolitik, skulle være en eller anden afart af den socialdemokratiske samfundsmodel – godt nok i en light-udgave. Intet kan efter Henrik Herløv's opfattelse være mere forkert. Den nuværende regerings velfærdspolitik er trods skønne ord om fællesskab og bæredygtighed et slet skjult forsøg på at gennemføre en bevidst visnepolitik. En politik der markant vil forringe de offentlige velfærdsydelser i en sådan grad, at det givetvis bliver totalt umuligt inden for en meget lang årrække, at rette op på situationen. Bogen er derfor et nødråb om, at tiden er inde til der skal føres en helt anden økonomisk politik.

Vil man derfor finde argumenter mod den førte økonomiske politik, og vil man prøve kræfter med nogle brugbare alternativer til den nuværende regerings asociale og økonomisk hæmmende politik, skal Henrik Herløv's bog anbefales på det varmeste.

Ingen kan efter at have læst denne bog være i tvivl om at forfatteren med flyvende faner går ind for en ny regering og en anden politik

Bogens sigte er klart at gøre op med den opfattelse, at den nuværende regerings velfærdspolitik, skulle være en eller anden afart af den socialdemokratiske samfundsmodel

Tematik

indhold

- 3 **Indledning:** Socialpolitik på afveje?
- 5 **Henrik Herløv Lund:** Er timen inde for Arbejdsmarkeds-kommissionen
- 10 **Kai Vangskjær:** Uddannelse, uddannelse, uddannelse . . .
- 15 **Inger Nørreskov:** Revalidering, hvorfor ikke?
- 20 **Henning Jørgensen:** Fra kvalificering til afskrækkelse i aktiveringspolitikken
- 26 **Jesper Kinch-Jensen:** Praktiske erfaringer fra aktiveringsområdet
- 30 **Preben Etwil,** Anmeldelse: Mod det todelte samfund